

УДК 338.43:330.34

А. О. Пінчук, канд. екон. наук, доцент

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

А. А. Пинчук, канд. экон. наук, доцент

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСОВОЙ ПОДДЕРЖКИ СУБЪЕКТОВ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ

Alina Pinchuk, PhD in Economics, Associate Professor

Chernihiv National Technological University, Chernihiv, Ukraine

PECULIARITIES OF FINANCIAL SUPPORT OF AGRICULTURAL ENTITIES OF UKRAINE

У статті проведено дослідження стану фінансового забезпечення сільського господарства в Україні, визначено позитивні закономірності (підвищення обсягу експорту сільськогосподарської продукції, зростання абсолютної вартості виробленої сільськогосподарської продукції, підвищення обсягу капітальних інвестицій у сільському господарстві) та ідентифіковано низку проблем, зумовлених специфічними умовами нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища, які необхідно враховувати для забезпечення сталого розвитку сільського господарства: низька рентабельність сільськогосподарської продукції, обмеженість матеріальних та фінансових ресурсів; нерозвинена система логістики в сільському господарстві; відставання якості вітчизняної сільськогосподарської продукції від європейських стандартів та ін. Обґрунтовано доцільність та формалізовано змістовність інструментарію оцінки рівня ефективності фінансового забезпечення сталого розвитку сільського господарства в Україні на засадах когнітивного моделювання. Визначено мету та перспективність когнітивного моделювання сталого розвитку сільського господарства, що сприяє вирішенню актуальних завдань стратегії його забезпечення і етапи впровадження.

Ключові слова: фінансова підтримка; сільське господарство; сталий розвиток; державна політика; стратегічні цілі.

В статье проведено исследование состояния финансового обеспечения сельского хозяйства в Украине, определены положительные закономерности (повышение объема экспорта сельскохозяйственной продукции, рост абсолютной стоимости произведенной сельскохозяйственной продукции, повышение объема капитальных инвестиций в сельском хозяйстве) и идентифицировано ряд проблем, обусловленных специфическими условиями нестабильного внутренней и внешней среды, которые следует учитывать при обеспечении устойчивого развития сельского хозяйства: низкая рентабельность сельскохозяйственной продукции, ограниченность материальных и финансовых ресурсов; неразвитая система логистики в сельском хозяйстве; отставание качества отечественной сельскохозяйственной продукции от европейских стандартов и др. Обоснована целесообразность и формализованная содержательность инструментария оценки уровня эффективности финансового обеспечения устойчивого развития сельского хозяйства в Украине на основе когнитивного моделирования. Определена цель и перспективность когнитивного моделирования устойчивого развития сельского хозяйства, способствует решению актуальных задач стратегии его обеспечения и этапы внедрения.

Ключевые слова: финансовая поддержка; сельское хозяйство; устойчивое развитие; государственная политика; стратегические цели.

The article examines the state of financial support of agriculture in Ukraine, identifies positive patterns (increasing exports of agricultural products, increasing the absolute value of agricultural products, increasing capital investment in agriculture) and identifies a number of problems caused by specific conditions of unstable internal and external environment, which should be taken into account when ensuring sustainable development of agriculture: low profitability of agricultural products, limited material and financial resources; underdeveloped logistics system in agriculture; lagging behind the quality of domestic agricultural products from European standards, etc. The expediency and formalized content of the tools for assessing the level of efficiency of financial support for sustainable development of agriculture in Ukraine on the basis of cognitive modeling are substantiated. The purpose and prospects of cognitive modeling of sustainable development of agriculture, which contributes to the solution of urgent problems of the strategy of its provision and stages of implementation are determined.

Keywords: financial support; agriculture; sustainable development; public policy; strategic goals.

JEL Classification: Q14

Постановка проблеми. Сільське господарство України є важливою ланкою економічної системи держави, від діяльності якого значною мірою залежать підвищення добробуту народу, становлення України як цивілізованої європейської держави та забезпечення продовольчої безпеки держави. Сільське господарство в реальній економіці України відіграє вирішальну роль. Також, за даними Державної служби статистики України, сільське господарство є одним із провідних секторів економіки України, частка якого в загальному випуску продукції у фактичних цінах становила у 2017 р. 13,4 % і в

загальному обсязі валової доданої вартості – 14,1 %. Спостерігалась позитивна динаміка й у 2018 р., коли на сектор припадало 17 % валової доданої вартості. Цей показник був найвищим в економіці України. Вагомою причиною низьких цін і малих прибутків сільськогосподарських товаровиробників є їх неспроможність до ефективного здійснення експортних поставок. Серед причин, що стримують вихід вітчизняних товаровиробників на зовнішній ринок, є: монополізація вторинного ринку стратегічно важливих видів сільськогосподарської продукції; недостатність фінансових ресурсів для проведення експортних операцій; відсутність належного інформаційного забезпечення та моніторингу кон'юнктури зовнішнього ринку; відсутність кваліфікованих фахівців у галузі проведення зовнішньоекономічних операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики фінансової підтримки сільського господарства здійснили такі вчені-економісти: В. Андрійчук, Г. Андрусенко, В. Виговська, О. Гарафонова, Ж. Дерій, Н. Кармазіна, Л. Мельник, М. Латинін, Ю. Лузан, В. Маргасова, В. Месель-Веселяк, О. Могильний, Г. Мостовий, О. Ніколюк, П. Саблук, Н. Сіренко, Т. Титаренко, Н. Ткаленко, А. Третяк, Е. Янча та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри широкий спектр напрямів дослідження особливостей фінансового забезпечення сільського господарства України, у працях зазначених учених практично не знайшли відображення питання узагальнення комплексного методичного підходу до оцінки впливу рівня фінансового забезпечення на сталий розвиток досліджуваної галузі.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є оцінка стану фінансового забезпечення сільського господарства України та його сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Від ефективності господарювання в прямій залежності перебуває фінансовий стан галузі. Сьогодні нагальною проблемою сільського господарства України є нестача ресурсів для здійснення навіть простого відтворення. Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання сільськогосподарської сфери здійснюється переважно в таких формах: самофінансування; кредитування на основі мобілізації та перерозподілу тимчасово вільних коштів; бюджетне фінансування на безповоротній основі.

Ключовим джерелом самофінансування є власні кошти, серед яких головну роль відіграють нерозподілений прибуток і амортизаційні відрахування. Оскільки більшість сільськогосподарських підприємств є низькорентабельними або збитковими, вони втрачають важливу складову власного капіталу – прибуток. Амортизація забезпечує лише просте відтворення основних засобів, а в умовах зростаючої інфляції вона не може повною мірою виконати й цієї функції.

Статистика свідчить, що в розвинутих країнах 70 % обігових коштів на розвиток сільського господарства формується за рахунок банківського кредитування, в Україні ж ця частка становить лише близько 20 % [7]. Проблеми кредитного забезпечення сільськогосподарської галузі полягають у недосконалому кредитному механізмі, обмеженості кредитних ресурсів банківських установ, відсутності ліквідної застави у сільгоспвиробників. Гальмує розвиток системи кредитного обслуговування сільського господарства економіки нерозвиненість ринку землі, що унеможлиблює її використання як застави для отримання кредиту [2].

Важливе значення для розвитку сільськогосподарського виробництва має державна фінансова підтримка. В Україні державна підтримка сільськогосподарських виробників регулюється Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України»; після вступу України до СОТ бюджетна підтримка сільського господарства України регулюється також Угодою про сільське господарство, укладеною під час Уругвайського раунду [2-3].

Щороку Законом України «Про Державний бюджет» визначається перелік програм, об'єктів та структура видатків по сільському господарству, що фінансуються за кошти бюджетів усіх рівнів.

Аналіз показників загальних видатків державного бюджету на сільськогосподарську галузь свідчить, що їхня частка поки що не досягає законодавчо встановлених 10 % загальних видатків державного бюджету. У середньому за останні роки частка видатків на розвиток сільського господарства в загальних видатках державного бюджету становить близько 2 %.

У розвинених країнах частка державних витрат на сільське господарство в структурі ВВП коливається від 0,1 % (Нова Зеландія) до 4,1 % (Фінляндія). У деяких країнах частка державних витрат на підтримку національного сільськогосподарського виробництва дорівнює або перевищує частку сільського господарства у ВВП. До таких країн належать насамперед більш економічно розвинені – Норвегія, Австрія, Японія тощо [5]. В Україні станом на 2015 р. державна підтримка сільськогосподарської галузі становила 0,3 % ВВП, водночас, як уже відмічалось, вклад сільського господарства у ВВП становив 11,9 %.

Державна підтримка сільського господарства в Україні здійснюється через бюджетні асигнування, а також спеціальні режими та механізми оподаткування [6]. Треба зазначити, що система податкових пільг, яка діяла в Україні для сільськогосподарської галузі, останніми роками викликала багато нарікань через їх низьку ефективність. Крім того, у 2017 р. змінилась система оподаткування, а у 2018 р. – система спецрежиму ПДВ для аграріїв, велику частину податкових пільг підприємствам сільського господарства переглянуто, скорочено або зовсім скасовано.

Рівень підтримки сільського господарства насамперед характеризує рівень бюджетного фінансування. Обсяги річного державного фінансування галузі зменшуються (табл. 1). Крім того, система державної підтримки характеризується розпорошеністю, недосконалістю та непрозорістю форм і механізмів надання підтримки. Підтримку надають переважно сільськогосподарським підприємствам, а фермерські та особисті селянські господарства, де виробляється значна частина продукції, її практично не отримують [1].

Таблиця 1

Обсяги державного фінансування сільськогосподарської галузі в Україні, млн грн

Показник	Рік				
	2008	2009	2010	2017	2018
Отримано коштів державної підтримки – всього	5749,3	3278,1	6584,2	5758,9	4732,9
За рахунок бюджетних дотацій – всього	3343,8	738,5	1316,0	176,6	0
Для підтримки виробництва продукції рослинництва	1094,2	211,7	465,5	23,4	46,5
Для розвитку тваринництва	1218,4	204,5	269,5	118,2	40,6

Джерело: складено автором на базі даних Державної служби статистики України.

Визначальною передумовою зміцнення фінансового потенціалу та розвитку сільського господарства є грамотна та продумана інвестиційна політика, яка передбачає передусім створення сприятливого інвестиційного клімату. На сьогодні в Україні вже створено сприятливе правове поле для здійснення інвестиційної діяльності. Ця сфера регулюється Законами України: «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій в Україні», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження», якими передбачено: державні гарантії захисту інвестицій; застосування національного режиму валютного регулювання та справляння податків на території України; відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду й моральну шкоду, завданих унаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання обов'язків державними органами України чи посадовими особами щодо іноземного інвестора.

Останніми роками, коли в країні спостерігається загострення політичної ситуації, що негативно відображається на економіці загалом, інвестиції в сільське господарство скорочуються. Поряд з динамікою обсягів капітальних вкладень у галузь змінюється їхня питома вага в загальному обсязі інвестицій в економіку (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка обсягів інвестицій у сільське господарство за 2000–2018 рр.

Рік	Інвестиції в основний капітал, млн грн	Частка в загальному обсязі, %	Прямі іноземні інвестиції, млн дол. США	Частка в загальному обсязі, %
2000	1035	4,4	73,4	1,9
2005	4905	5,3	303,0	1,8
2010	12106	7,1	680,4	1,6
2014	17981	7,6	730,7	1,5
2015	19086	6,5	736,3	1,3
2016	18640	7,0	728,8	1,4
2017	18388	8,3	776,9	1,3
2018	29310	10,7	617,0	1,3

Джерело: складено автором на базі даних Державної служби статистики України.

В умовах дефіциту власних капіталовкладень важливого значення набуває питання залучення іноземних інвестицій. Обсяг залучених іноземних інвестицій у сільське господарство в останні роки дещо знижується, що є наслідком ускладнення економічних та політичних умов у країні. Частка прямих іноземних інвестицій у структурі сукупних вкладень у галузі коливається в межах 5–7 %, а їхня питома вага в загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в економіку не перевищує 2 %.

Стан інвестиційної діяльності в сільському господарстві залишається поки що незадовільним. Основними перешкодами на шляху активізації процесу залучення інвестиційних коштів у сільське господарство є його низька прибутковість та високий ступінь ризиків у цій галузі. Зокрема, низька активність іноземних інвесторів щодо вкладення капіталу в сільське господарство насамперед зумовлена негативним іміджем України на світовому інвестиційно-кредитному ринку, основними причинами якого є: недосконала законодавча база; нестабільна політична ситуація; недосконалість податкового законодавства; недостатній рівень розвитку фінансового ринку; недосконалість ринкового механізму; відсутність системи страхування інвестицій; гальмування ринкових реформ.

Отже, незважаючи на сприятливі передумови та перспективність забезпечення сталого розвитку сільського господарства, в Україні накопичені серйозні проблеми та суперечності в цій сфері, головними з яких є:

- гальмування та низька ефективність реформування сільського господарства, зокрема затягування земельної реформи;
- низька культура землеробства та недостатня мотивація до технічного та технологічного оновлення виробництва;
- недосконалість державного механізму щодо підвищення ефективності та раціонального використання сільськогосподарських земель;
- незавершеність процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності сільськогосподарської сировини та харчових продуктів;
- низький рівень інвестиційної привабливості галузі, зумовлений недосконалістю нормативно-правового регулювання, соціально-економічною та політичною нестабільністю, високими ризиками капіталовкладень тощо;
- дефіцит фінансових ресурсів для стабільного ведення господарської діяльності сільськогосподарських виробників, що загострюється за умов низького рівня державної підтримки та важкого доступу до кредитних ресурсів.

Узагальнення результатів дослідження дозволяє зробити такі висновки. Основними потенційними перевагами успішного функціонування та забезпечення сталого розвитку сільського господарства є те, що Україна має значний природно-кліматичний, трудоворесурсний, виробничий потенціал для розвитку сільськогосподарської галузі. До сильних сторін треба віднести накопичений у країні величезний досвід ведення господарської діяльності та збереження традицій землеробства. Розвиток сільського господарства та населення сільської місцевості визнано пріоритетним напрямом соціально-економічної політики нашої держави. Свідченням цього є здійснення державної сільськогосподарської реформи, яка була розпочата з перших років незалежності. Основними складовими цієї реформи є комплекс правових, організаційних, екологічних і економічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування сільського господарства, вирішення соціальних проблем сільського населення, створення сприятливих умов для комплексного і сталого розвитку сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки держави. Незважаючи на повільні темпи здійснення таких реформ, їх вплив уже демонструє позитивні результати: подолання економічного спаду, утримання провідних позицій у світових рейтингах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, підвищення інвестиційної привабливості галузі, зміцнення позицій галузі на міжнародних ринках сільськогосподарської продукції.

Маючи такі вихідні позиції, Україна за сприятливих умов має потенційні можливості в перспективі не тільки досягти продовольчого самозабезпечення, але й зробити вагомий внесок у забезпечення продовольчих потреб зростаючого населення світу. Разом з тим, прискорення реформ у сільському господарстві сприятиме створенню сприятливих умов для залучення інвестицій у галузь, покращенню фінансового стану сільськогосподарських підприємств, зміцненню її конкурентоспроможності на внутрішніх та зовнішніх ринках. Розвиток національного сільського господарства сприятиме зміцненню національної економіки, підвищенню добробуту населення та утвердженню конкурентних переваг на світових ринках.

Водночас у сільському господарстві накопичено великі проблеми, які передусім пов'язані з використанням ресурсного потенціалу, незавершеністю реформ, недосконалим державним регулюванням та дією внутрішніх та зовнішніх чинників. Зокрема, кризовий стан, що склався у сфері використання природних ресурсів аграрним сектором, вимагає концептуального визначення основних напрямів та змісту аграрних перетворень, взаємоузгодження експлуатації природних ресурсів, сфер вкладення капіталу з урахуванням чисельності населення та майбутніми потребами людей. Низький рівень забезпечення, моральна та фізична зношеність основних фондів галузі виступають гальмом на шляху нарощування обсягів виробництва, підвищення його продуктивності й ефективності, зниження енергоємності та покращення якості продукції. Проблемою залишається екстенсивний характер розвитку сільського господарства, незадовільний рівень інноваційно-інвестиційної діяльності, недостатні обсяги впровадження вискоелективних науково обґрунтованих систем ведення сільського господарства, нераціональне використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів [1; 4].

Вищезгадані проблеми (слабкі сторони) у сільському господарстві генерують потенційні загрози його функціонування. Зокрема, це стосується поширення екологодеструкційного впливу сільського господарства на навколишнє середовище, що спричинить втрату та погіршення якості природноресурсного аграрного потенціалу країни. Збереження проблем низької продуктивності та ефективності виробництва, повільні темпи оновлення технічних засобів, подальше застосування застарілих недосконалих технологій та недотримання вимог агротехніки та технології

виробництва сільськогосподарської продукції може призвести до сповільнення темпів виробництва та погіршення якості продукції, гальмування процесів розвитку, погіршення фінансового стану та платоспроможності підприємств, зниження конкурентоспроможності галузі, зниження попиту і поступового витіснення продукції вітчизняної галузі з зовнішніх та внутрішніх ринків.

Здійснений аналіз впливу політичних, економічних, соціальних, технологічних та екологічних факторів розвитку сільського господарства на функціональні складові забезпечення його сталого розвитку надає можливість чітко визначитися із ситуацією і проблемами, які склались у галузі, і на основі проведеного аналізу сформулювати конкретні стратегічні цілі, окреслити коротко-, середньо- і довгострокові завдання та визначити напрями їх реалізації для забезпечення сталого розвитку сільського господарства в Україні.

Нині в Україні здійснюється активна робота у сфері досліджень та розробки нових технологій для сільського господарства. Так, вагомих результатів досягнуто у сфері енергоощадної техніки, сільськогосподарського устаткування та нових знарядь праці. Продовжуються розробки у сфері технологій виробництва продуктів харчування, реалізуються відкриття організаційно-технологічного змісту в галузі переробки продукції та її зберігання та просування на ринок. Визначено, що за рахунок нових видів технічного обладнання витрати сировини зменшуються на 15-20 %, а виробничі витрати можна мінімізувати на 20-25 %, першочергово вирішивши за таких умов проблеми методологічного характеру щодо їх реалізації на практиці [6].

Наукові здобутки у сфері аграрної науки покладено в основу цільових програм розвитку вітчизняного сільського господарства. Науковці Національної академії аграрних наук України (НААНУ) беруть активну участь при розробці проєктів законодавчих та нормативно-правових актів України. Для ефективного впровадження сільським господарством наукових розробок НААНУ приділяє значну увагу підвищенню рівня власної науково-інноваційної діяльності, зокрема, успішний досвід отримано щодо створення функціонування в кожній з областей регіональних центрів наукового забезпечення агропромислового виробництва. Таким чином, аналіз макроекономічних факторів сталого розвитку сільського господарства дозволив виявити тенденцію окремих показників як позитивного, так негативного впливу. Кількість факторів негативного впливу є явно домінуючим над кількістю позитивних факторів, що свідчить про недосконалість державного регулювання сталого розвитку сільського господарства в Україні на сучасному етапі трансформації національної економіки.

Дослідження динаміки впливу макроекономічних показників та результативності державного регулювання сталого розвитку сільського господарства дозволив виділити найбільш впливові фактори, які безпосередньо впливають на галузь.

Для реалізації ефективного механізму державного регулювання сталого розвитку сільського господарства важливим елементом є підтримка інноваційної та інвестиційної складової механізму, яка забезпечує розвиток сільського господарства. Ці компоненти мають як прямий, так і зворотний вплив один на одного.

На основі взаємозв'язку факторів сталого розвитку сільського господарства побудовано імітаційну модель. За результатами проведеного аналізу, констатовано, що в Україні недостатньо високий рівень результативності державного регулювання сталого розвитку сільського господарства, тому актуальним та важливим є створення необхідних умов та розробка ефективних інструментів державного регулювання сільського господарства України.

Дослідження взаємозв'язку та впливу між переліченими факторами та показником валового внутрішнього продукту (як результуючим) присвячено багато робіт. Більшість досліджень опирається на кластерний аналіз, застосування однофакторних економетричних моделей тощо. Проте використання таких методів, не в повному обсязі

характеризує наявні причинно-наслідкові зв'язки всіх факторів на результуючий показник. Для таких досліджень найбільш оптимальним є застосування методу імітаційного моделювання, зокрема, на основі концепції системної динаміки. Перевагою застосування цього методу є те, що він спрямований на виявлення меж зворотного зв'язку, тим самим дозволяє здійснювати імітаційні експерименти, які моделюють різні сценарії варіантів регулювання. На основі цього в роботі пропонується використання саме цього методу для виявлення сценаріїв розвитку сільського господарства економіки на засадах сталості.

Запропонована імітаційна модель побудована відповідно до встановлених зв'язків між факторами впливу на державну політику сталого розвитку сільського господарства. Імітаційна модель складається з компонентів, які моделюють формування розвитку та результат їх використання.

Результати проведеного аналізу та попередніх досліджень щодо визначення ключових факторів впливу на сталий розвиток сільського господарства дозволяють визначити тісний зв'язок між його розвитком та такими показниками, що характеризують їх спроможність до розвитку.

Визначений взаємозв'язок перелічених факторів корелює з теоретичними висновками про наявність таких складових забезпечення розвитку сільського господарства, як інноваційну складову за рахунок провадження державного механізму сталого розвитку сільського господарства.

Отже, побудована імітаційна модель сталого розвитку сільського господарства України дозволяє дослідити вплив окремих її факторів (інноваційного, інвестиційного та людського потенціалу), визначити заходи необхідні для активізації інструментів державного регулювання сталого розвитку. Визначені в результаті аналізу ключові фактори впливу на розвиток сільського господарства України обумовлюють необхідність оцінки стану й тенденцій розвитку галузі.

Висновки і пропозиції. Проведений теоретичний та практичний аналіз розвитку сільського господарства дає змогу стверджувати, що попри складні геополітичні умови функціонування національної економіки України протягом останніх років, сільське господарство показує загалом високі результати виробництва, хоча за певними галузями та видами економічної діяльності не все так однозначно. Однак у сільському господарстві за останні п'ять років спостерігається незначний, проте стабільний розвиток, зростання ВВП, збільшення обсягів посівних площ, збільшення обсягу реалізованої продукції сільського господарства. Для визначення стану та розвитку сільського господарства доцільним є проведення аналізу динаміки сільськогосподарського виробництва України. Показник сільськогосподарського виробництва відображає зміни загальних фізичних обсягів сільськогосподарської продукції, які вироблені за певний період часу, які обрані для порівняння. За своїм складом цей показник є індексом валової продукції сільського господарства, який включає в себе показники товарної продукції, призначеною для реалізації, продукти сільськогосподарського походження, спожиті в процесі виробництва, а саме насіння і корми. Маючи такі вихідні позиції, Україна за сприятливих умов має потенційні можливості в перспективі не тільки досягти продовольчого самозабезпечення, але і зробити вагомий внесок у забезпечення продовольчих потреб зростаючого населення світу. Водночас прискорення реформ у сільському господарстві сприятиме створенню сприятливих умов для залучення інвестицій у галузь, покращенню фінансового стану сільськогосподарських підприємств, зміцненню її конкурентоспроможності на внутрішніх та зовнішніх ринках. Розвиток національного сільського господарства сприятиме зміцненню національної економіки, підвищенню добробуту населення та утвердженню конкурентних переваг на світових ринках.

Список використаних джерел

1. Концепція Державної цільової програми розвитку сільського господарства економіки на період до 2022 року: проект. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16822>.
2. Манойленко О. В. Управління інноваційними процесами: формування методичного підходу до подолання бар'єрів розвитку. *Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики*. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2013. С. 139–158.
3. Никифоров А. Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління : монографія. Київ : КНЕУ, 2010. 420 с.
4. Потенціал розвитку і перспективи відродження сільських територій в умовах сучасних реформ: науково-аналітична доповідь / під ред. В. Борщевського. Львів, 2017. 43 с.
5. Саблук П. Т. Інноваційна модель розвитку сільського господарства економіки України та роль науки в її становленні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2011. № 2. С. 200–208.
6. Стратегія розвитку сільського господарства економіки на період до 2020 року : схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>.
7. Щуревич Л. М. Інноваційні перспективи в розвитку сільського господарства в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 101–105.

References

1. Ministerstvo ahraanoi polityky ta prodovolstva [Ministry of agrarian policy and food of Ukraine]. (2019). Kontsepsiia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku silskoho hospodarstva ekonomiky na period do 2022 roku: proekt [The Concept of the State Target Program for the Development of the Agricultural Sector for the Period until 2022: Project]. Retrieved from <http://minagro.gov.ua/node/16822>.
2. Manoilenko, O. V. (2013). Upravlinnia innovatsiinymy protsesamy: formuvannia metodychnoho pidkhodu do podolannia barrieriv rozvytku [Management procedures: development of a methodological approach to recharging bars]. In *Konkurentospromozhnist ta innovatsii: problemy nauky ta praktyky – Competitiveness and innovation: problems of science and practice*. Kharkiv: VD “ІNZhEK” [in Ukrainian].
3. Nykyforov, A. Ye. (2010). *Innovatsiina diialnist': teoriia i praktyka derzhavnoho upravlinnia* [Innovative activity: theory and practice of public administration]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
4. Barshchevskiy, V. (Ed.). (2017). *Potential of development and prospects for the revival of rural areas in the context of modern reforms: scientific and analytical report* [Development potential and prospects for the revival of rural areas in the context of modern reforms: a scientific and analytical report]. Lviv [in Ukrainian].
5. Sabluk, P. T. (2011). Innovatsiina model rozvytku silskoho hospodarstva ekonomiky Ukrainy ta rol nauky v yii stanovleni [Innovative model of development of the agrarian sector of Ukraine's economy and the role of science in its formation]. *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku – Problems of innovation and investment development*, 2, 200–208 [in Ukrainian].
6. Kabinet Ministriv Ukrainy [Cabinet of Ministers of Ukraine] (2013). *Stratehiia rozvytku silskoho hospodarstva ekonomiky na period do 2020 roku* [Strategy for the development of the agricultural sector of the economy until 2020]. № 806-r (date October 17, 2013). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-r>.
7. Shchurevych, L. M. (2018). Innovatsiini perspektyvy v rozvytku silskoho hospodarstva v Ukraini [Innovative perspectives in the development of the agrarian sector in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 10, 101–105 [in Ukrainian].

Пінчук Аліна Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Пінчук Алина Александровна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Pinchuk Alina – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: allpina.2013@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4999-6369>